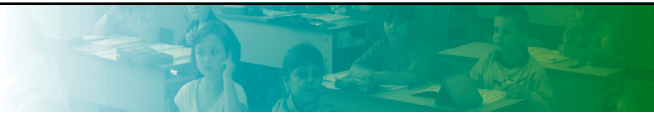

Pedagógusok munka- és munkaidő-terhelése

A TÁRKI-TUDOK Zrt. 2008 őszén végzett kutatásának
eredményei

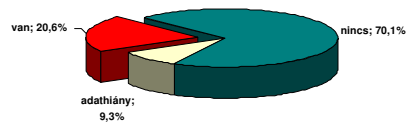
Iskolák pedagógus álláshelyei

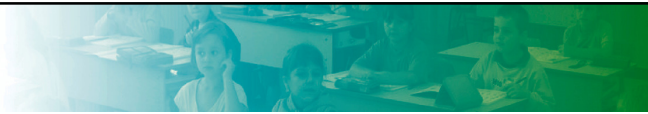
Legfrissebb adataink pedagógushiányra hívják fel a figyelmet. Minden ötödik mintába bekerült intézmény vezetője arról számolt be, hogy van az iskolájukban betöltetlen pedagógus álláshely.

Napjainkban tehát egyszerre van jelen a közoktatásban a pedagógus munkanélküliség jelensége, és a pedagógushiány. Strukturális jellegű munkanélküliségre utal, ahol nem található a kereslet és a kínálat.

Iskolájukban jelenleg van-e betöltetlen pedagógus álláshely?

A mintába került feladatellátási hely arányában %, N=107

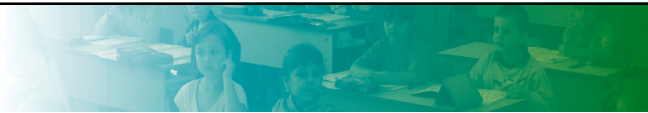
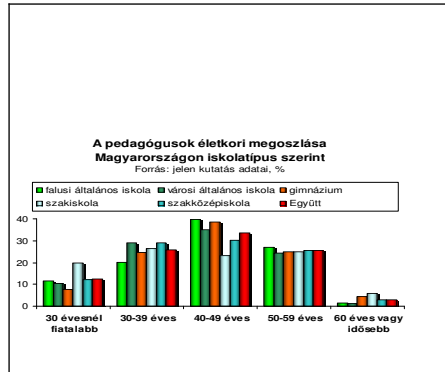

A pedagógusok demográfiai és képzési jellemzői

Általános nemzetközi tendencia az, hogy a pedagógus szakma elöregedik, kevés a fiatal pedagógus. Ez a szakértők szerint a közeljövőben azt fogja eredményezni, hogy a nyugdíjba vonulók ürt hagynak maguk után, pedagógushiány várható (OECD EAG 2003, Santiago 2002). Adataink szerint éppen a középfokú oktatásban jelentős eltérések mutatkoznak az iskola típusa szerint. Lényegesen átlag alatti arányban dolgoznak fiatal pedagógusok a gimnáziumokban és az általános iskolákban, míg valamivel átlag feletti a fiatal pedagógusok aránya a szakiskolákban.

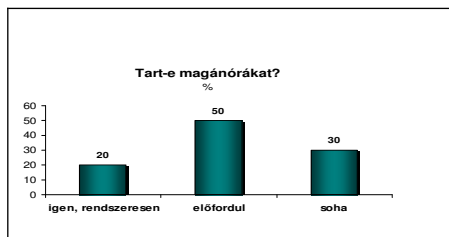
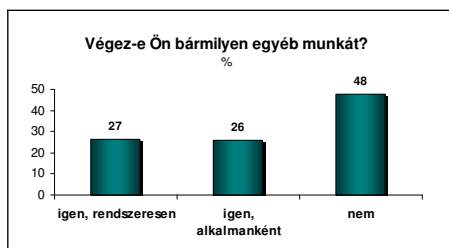
A pedagógus létszámleépítés hatására tehát az általános iskolák és a gimnáziumok nem töltötték fel a megüresedő állásokat fiatal szakemberekkel. Ez egyrészt a fiatalok elhelyezkedési esélyeit rontotta jelentős mértékben, másrészt pedig fokozta annak a valószínűségét, hogy - változatlan tendenciák esetén - kb. 15 év múlva, a jelenlegi középkorúak nyugdíjba vonulása idején égető pedagógushiány lesz Magyarországon.

Egyéb munkavégzés

A közoktatásban dolgozó pedagógusok 85%-ának kizárólagos, és egyetlen munkahelye az az iskola, ahol főállású alkalmazásban van. 7%-uk ezen kívül más iskolában is tanít, 6%-uk nem iskolai jellegű kiegészítő munkát is végez, és 1%-uk iskolai és nem iskolai jellegű kiegészítő tevékenységet egyaránt folytat. Miközben a pedagógusok elsősorban többségének nincs munkaviszony jellegű másodállása, minden második pedagógus legalább alkalmanként végez iskolán kívüli munkát is, 70%-uk pedig legalább néha-néha szokott diákokat korrepetálni.

Az „egyéb munkák” esetében a szakképző intézmények - szakiskolák és szakközépiskolák – férfi tanárai aktívabbak, a magánóra adása inkább a fiatalabbakra, az érettségit adó intézményekben tanítóokra és a nőkre jellemző.

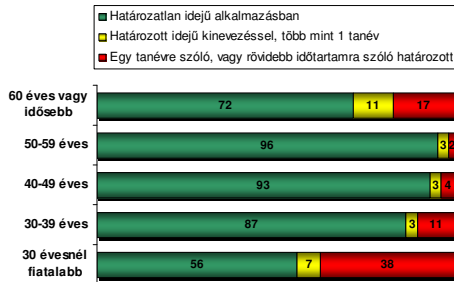
Foglalkoztatás

Össességében, a közoktatásban dolgozó pedagógusok 84%-a határozatlan idejű, teljes munkaidős alkalmazásban van, 4%-uk teljes munkaidőben, de egy évet meghaladó határozott idejű szerződéssel dolgozik, 8%-uk pedig teljes munkaidős, de csak egy tanévre, vagy rövidebb időre szóló határozott idejű szerződéssel rendelkezik. Rész-munkaidőben jellemzően a nyugdíjasok, vagy nyugdíjas korúak (60 év felettiek) dolgoznak.

A határozatlan idejű alkalmazás bizonytalan státusza jellemzően a legfiatalabbakat sújtja. A közoktatásban dolgozó 30 évesnél fiatalabb tanárok 38%-ának egy tanévre, vagy rövidebb időre szóló határozott idejű munkaszerződése van, további 7%-ukat pedig hosszabb idejű, de szintén határozott szerződéssel alkalmazták. A fiatal pedagógusok instabil alkalmazása minden iskolatípusra, és minden településtípusra egyaránt jellemző, általános sajátossága napjaink közoktatásának.

Pedagógusok munkaszerződésének jellege, életkor szerint

Az érvényes válaszok %-a, N=1876

Óraterhelés/1

Össességében, a pedagógusok heti átlagos óraszámja 23, tehát az átlag meghaladja kissé a kötelező óraszámot, de a válaszok részletesebb elemzése bizonyos esetekben jelentős túlterhelésre világít rá. Annak ellenére, hogy ez központi módon szabályozott, a pedagógusok óraterhelésre vonatkozó válaszaik meglehetősen nagy szóródást mutatnak. 10 %-uk a heti kötelező óraszámnál lényegesen kisebb óraterhelésről számolt be. Minden második pedagógus heti 22-24 óras terhelésről adott számot, 30%-uk viszont ennél lényegesen magasabb óraterhelést jelentett. Az aktív pedagógusok harmada tehát jelentősen túlterhelt, heti óraszámuk több, mint 20%-kal meghaladja a központilag előírt kötelező óraszámot.

	Összes érvényes válaszoló átlaga (N=2050)	Teljes munkaidőben alkalmazott, érvényes válaszolók átlaga (N=1872)
HETI ÓRASZÁM:	23,09	23,49
Ebből a heti kötelező órák száma:	19,46	20,7
Ebből órakedvezmény:	1,28	1,36
Hány különböző jogcímen kap órakedvezményt?	0,65	0,69
Többletórák (túlórák) a pedagógus vállalása alapján	1,29	1,34
A munkáltató által előírt többletórák	1,03	1,09

Óraterhelés/2

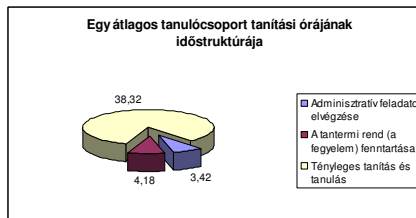
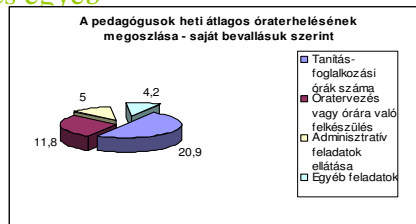
A túlterhelés alapvetően két tényező együtteséből adódik: fele részben a pedagógus által vállalt túlórákból, fele részben viszont a munkáltató által előírt többlet órákból. Ezek átlagos mértéke heti egy-két óra, de ebben az esetben az átlag jelentős különbségeket „simít le”. A pedagógusok 40%-a számolt be arról, hogy önként vállalt túlórákat, 30%-uk pedig arról, hogy (jellemzően az önként vállalt túlórákon túl) a munkáltatója is előírt számokra túlmunkát. A jelentős túlterhelés minden esetben abból adódik, ha az önként vállalt túlóra kiegészül a munkáltató által kötelezően előírt további túlórákkal.

	Összes érvényes válaszoló átlaga (N=2050)	Teljes munkaidőben alkalmazott, érvényes válaszolók átlaga (N=1872)
HETI ÓRASZÁM:	23,09	23,49
Ebből a heti kötelező órák száma:	19,46	20,7
Ebből órakedvezmény:	1,28	1,36
Hány különböző jogcímen kap órakedvezményt?	0,65	0,69
Többletórák (túlórák) a pedagógus vállalása alapján	1,29	1,34
A munkáltató által előírt többletórák	1,03	1,09

Tanítás, felkészülés, adminisztráció és egyéb feladatok

Saját bevallásuk szerint a pedagógusok hetente átlagosan 42 órát töltenek az iskolával kapcsolatos feladatok ellátására. Munkaidejük felét a tanítási órák töltik ki, harmadát az órára való felkészülés, óravezetés, tanulói munkák értékelése, és átlagosan heti 5 órát töltenek adminisztratív feladatok ellátásával. A válaszok ebben az esetben is meglehetősen nagy szóródást mutatnak.

A pedagógusok beszámolója alapján egy átlagos tanítási óra 85%-a tényleges tanításra és tanulásra fordítódik, 3-4 percet vesz igénybe az adminisztratív teendők elvégzése, és 4-5 percet a tantermi rend és fegyelem fenntartására kell fordítania a pedagógusnak.

A tényleges tanítás és tanulás idejéből: értékelés - 6,74; szervezés - 7,55; összehangolás tanítás - 6,23

A tanított tanulócsoportok jellemzői

A pedagógusok terhelését jelentősen befolyásolja az, hogy hány tanulócsoportban tanítanak. Átlagosan egy-egy pedagógus 8 tanulócsoportot tanít – jellemzően 6-9 csoportra kell váltakozva figyelnie. Miután a csoportok létszámában nincsenek szignifikáns különbségek, azt mondhatjuk, hogy azok a pedagógusok, akik a teljes óraterhelésüket 1-2 csoportban teljesítik, 20-40 diákra kell, hogy figyeljenek, míg azok, akik több mint 10 csoportban tanítanak, több mint 200 diákra kellene, hogy egyéni szinten figyeljenek.

A pedagógusok óraterhelésének iskolatípus szerinti különbségei és a tanulókra fordított idő

Leginkább egyenletes (legkevésbé egyenetlen) a pedagógusok óraterhelése az általános iskolákban, és itt számoltak be a pedagógusok a legkisebb túlóráról is. Ugyanakkor az általános iskolákban is jelentős különbségek mutatkoznak a tanárok óraterhelésében, és különösen a túlórák mennyiségében: mind az önként vállalt, mind pedig a munkáltató által kötelezően előírt túlórák szórása kétszerese az átlagnak. Általában igaz, hogy a pedagógusok óraterhelésében jelentős különbségek vannak. Különösen nagyok ezek a különbségek a gimnáziumokban, míg a szakiskolákban szinte mindenki túlerhelt - ugyancsak nagy különbségekkel.

A tanítási órákkal le nem fedett, de tanulókkal végzett munkaköri tevékenységek iskolatípus szerinti különbségei viszont más jellegzetességeket mutatnak, mint az óraterhelés. Az akadémikus jellegű képzési formákban (általános iskolákban és gimnáziumokban) oktató pedagógusok lényegesen több időt (naponta átlagosan 86-93 percet) fordítanak a diákokkal való tanítási órán kívüli tevékenységekre, mint a szakképző iskolák, és ezen belül is a szakiskolák tanárai (70 perc).

Intézményi szabályozás, intézményvezetői elvárás/1

A közoktatási intézmények elsősoró többségében nincs formálisan szabályozva az, hogy a pedagógusok mennyi időt kötelesek az iskola épületében tölteni: értelemszerűen mindig bent kell lenniük, amikor a munkájuk megkívánja, és máshol is végezhetik az iskolával kapcsolatos munkájukat, ha ehhez nem szükséges bent lenniük. Tíz intézményvezető közül három személyesen jobbnak tartaná, ha a pedagógusok a teljes munkaidejüket az iskolába töltenék, hogy a diákok, szülők és kollégák számára elérhető legyenek, s így az egyéb iskolai feladatok elvégzése is hatékonyabb lehetne szerintük. Az igazgatók 70%-ának viszont az a véleménye, hogy nem szükséges a teljes munkaidőt az iskolában tölteniük, bizonyos feladatokat nyugodtan végezhetnek otthon.

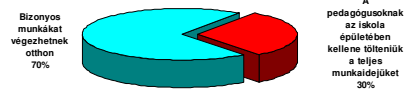
Az Önök iskolájában szabályozzák-e, hogy a pedagógusok mennyi időt kötelesek bent tölteni az iskola épületében?

Intézményi szint, (az igazgatók válasza alapján), %

Az igazgató személyes véleménye a feladatok végzésének helyszínéről

Intézményi szint, (az igazgatók válasza alapján), %

Intézményi szabályozás, intézményvezetői elvárás/2

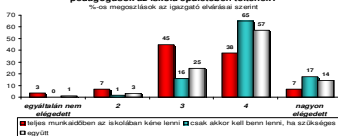
Az igazgatók észlelése szerint átlagosan a pedagógusok harmada csak a minimálisan szükséges időt tölti az iskola épületében, szerintük minden második pedagógus a tanítási órákkal illetve megbeszélésekkel töltött időn túl az adminisztrációs feladatokat is az iskola épületében végzi, a felkészülést, dolgozatjavítást azonban inkább otthon. Azok az iskolaigazgatók, akiknek az a személyes véleményük, hogy a pedagógusoknak a teljes munkaidejüket az iskola épületében kellene tölteniük, sokkal elégedetlenebbek azzal az idővel, amit a pedagógusok az épületben töltenek, mint akik úgy gondolják, hogy bizonyos feladatokat otthon is el lehet végezni.

Az igazgató szerint az iskolában dolgozó pedagógusok hány százalékára jellemző, hogy....

Mennyire elégedett az igazgató azzal, mennyi időt a pedagógusok az iskola épületében töltenek?

%-os megoszlások az igazgatók ehhez társított szerint

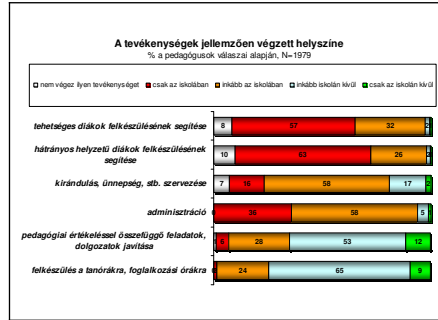

A pedagógusok munkavégzésének helyszínei

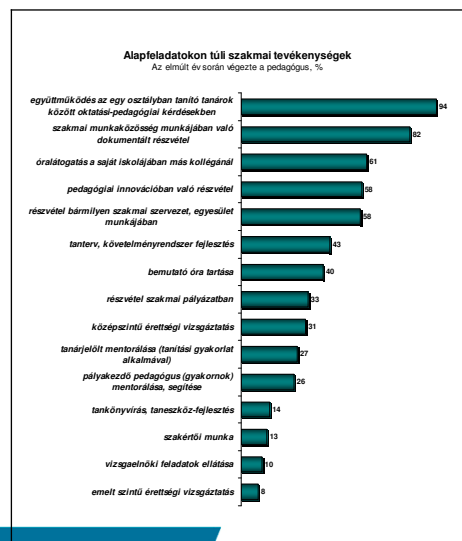
A pedagógusok a diákokkal közvetlenül kapcsolatos tevékenységeket jellemzően az iskola épületében végzik, míg azokat a munkákat, amelyek nem kapcsolódnak közvetlenül a diákokhoz vagy a kollégákhoz, megosztják az iskola és az otthonuk között. Az igazgatók észlelése szerint a pedagógusok többsége az adminisztratív feladatokat is inkább az iskola épületében végzi.

A pedagógusok a tehetséges diákok felkészítésének segítségét tipikusan az iskola épületében végzik: 57%-uk kizárólag az iskolában, 32%-uk pedig inkább az iskolában foglalkozik a tehetséges diákokkal. Árnvalatnyi eltéréseket mutatnak az adataink akkor, ha a hátrányos helyzetű diákok felkészítésének színhelyét vizsgáljuk: a fő tendencia ebben az esetben is ugyanaz, mint a tehetséges diákok esetében, de a válaszoló pedagógusok 6%-a a tehetséggondozásnál hangsúlyosabban választja az iskolát a hátrányos helyzetű gyerekekkel való foglalkozás színhelyéül.

A tanítási alapfeladatokon túli szakmai tevékenységek/1

Az aktív pedagógusok elsöprö többsége részt vesz kollegiális közösségi munkában.

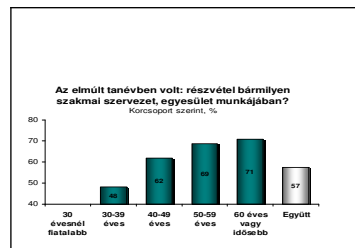
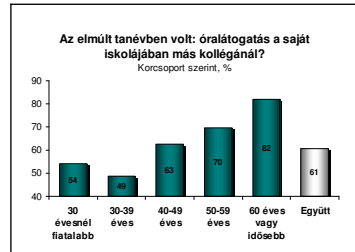

TÁRKI-TUDOK
Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

A tanítási alapfeladatokon túli szakmai tevékenységek/2

A pedagógusok 58%-a vesz részt valamilyen szakmai szervezet, egyesület munkájában. Ez a tevékenység nem függ az iskola típusától, viszont nagy mértékben befolyásolja azt a pedagógus életkora. **Minél fiatalabb valaki, annál kisebb valószínűséggel megy be órát látogatni valamilyen kollégájához, illetve annál kisebb annak a valószínűsége, hogy részt vesz valamilyen szakmai szervezet, egyesület munkájában.**

A bemutató órát tartó tanárok közt viszont a fiatalok - különösen a kisebb városok általános iskoláiban, és gimnáziumaiban tanító fiatalok - lényegesen túl vannak reprezentálva. További vizsgálatot igényel annak kiderítése, hogy ezt a jelenséget mi magyarázza: a fiatalok szívesen vesznek részt ebben a szakmai tevékenységben, előírják számukra, hogy tartsanak bemutató órát, vagy pedig az, hogy inkább az idősebb tanárok szeretnének tanulni a fiataloktól.

TÁRKI-TUDOK ZRT.

TÁRKI-TUDOK
Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

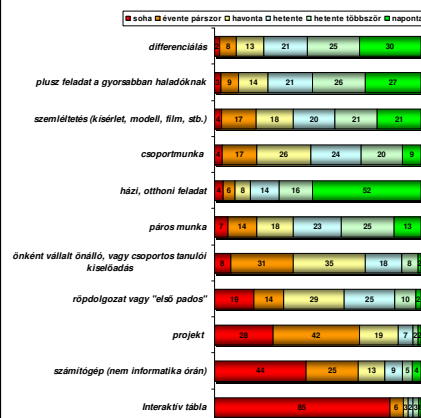
Tanulásszervezési módok és eszközök használata

Az aktív pedagógusok szinte kivétel nélkül rendszeresen alkalmazzák a differenciálás módszerét, adnak plusz feladatokat a gyorsabban haladóknak, és adnak fel házi feladatot. Csoportmunkát és/vagy páros munkát viszonylag rendszeresen minden második pedagógus alkalmaz. Ezek a módszerek tehát, úgy tűnik, általánosan elterjedtek a magyar közoktatásban. (Ugyanakkor számos kvalitatív vizsgálat kimutatta, hogy gyakran azt is differenciálásnak tekintik, ami nem az.)

Kevesen és ritkán alkalmazzák tanítási tevékenységük során a projekt módszert. A pedagógusok 28%-a még soha nem dolgoztatta így a diákokat, 42%-uk évente egy-két alkalommal, ennél gyakrabban pedig csak 30%-uk.

A pedagógusok közel fele (44%) soha nem használ számítógépet a tanítás során, további egynegyedük is csak néha-néha, és csupán minden ötödik tanár használja rendszeresen a számítógépet a tanítási órákon. Ugyanakkor a számítógép használat nem kizárólag a pedagógus akaratán, hozzáállásán múlik. Még nyilvánvalóbb az összefüggés az IKT eszközök elérhetősége, és ezek használata között az interaktív tábla esetében. A pedagógusok 85%-a soha nem használ interaktív táblát - nyilvánvalóan azért, mert ilyen nincs az osztályteremben.

Tanulásszervezési módok használatának gyakorisága
a pedagógusok körében, %

TÁRKI-TUDOK ZRT.

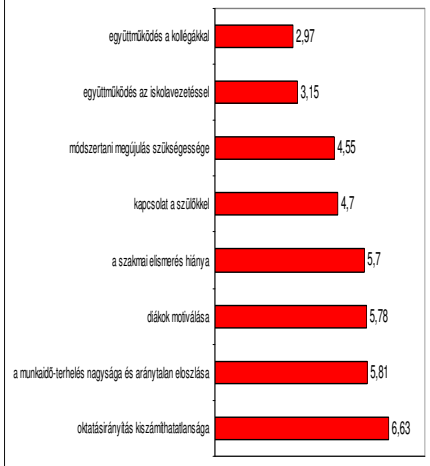

A pedagógusok által észlelt oktatással kapcsolatos problémák

A pedagógusok munkájuk során a legnagyobb problémának az oktatásirányítás kiszámíthatatlanságát érzik. Minél idősebb valaki, annál jelentősebb problémaként észleli az oktatáspolitikai kiszámíthatatlanságát, de az általános iskolákban tanító pedagógusok (városiakban és falusiakban egyaránt) is átlagot meghaladó mértékű problémának tartják.

A másodikként említett probléma, a munkaidő-terhelés nagysága és aránytalan elosztása előtérbe kerülése nem elsősorban, és nem kizárólag a kötelező tanítási órák számából adódik. A nem önként vállalt - tehát a munkáltató által „rákényszerített” - túlóra mértéke jelentősen növeli annak a valószínűségét, hogy a pedagógus nagyon problémásnak érezze az óraterhelés mértékét és eloszlását.

A problémák pedagógusok által észlelt nagyságrendje

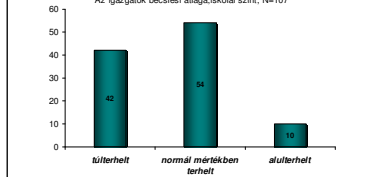
Az iskolavezetés pedagógus munkaterheléssel kapcsolatos stratégiái/1

Adataink szerint az iskolaigazgatók is észlelik a pedagógusok egyenlőtlen munkaterhelését, azt a jelenséget, hogy az iskolájukban egyszerre vannak jelen túlterhelt, és alulterhelt tanárok. Összességében, átlagosan az igazgatók 42%-ra becsülték saját iskolájukban a túlterhelt pedagógusok arányát, 10%-ra az alulterhelteket, és véleményük szerint a pedagógusok kb. fele normál mértékben terhel.

Minden tizedik igazgató arról számolt be, hogy kollégái olyan nagy mértékben leterheltek, hogy rendszeresen problémát okoz bizonyos feladatok elvégzése - igaz, ugyancsak 10%-uk egyenletes, és nem túl nagy mértékű leterheltségről számolt be. Ezzel egy időben, súlyos alulterhelésről csak az igazgatók 3%-a nyilatkozott. Az iskola típusa nem mutat összefüggést ezzel a jelenséggel, de különösen súlyos pedagógus munkaterhelési problémákról számolnak be a budapesti igazgatók. Közülük minden harmadik (35%) úgy látja, hogy a tantestülete a végtelékig túlterhelt, 60%-uk valahogy mindig megoldja, hogy a feladatokat időben elvégezzék, és egyetlen budapesti igazgató sem adott számot arról, hogy vannak jelentősen alulterhelt kollégái is.

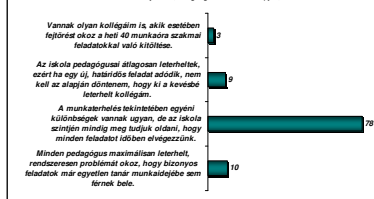
Túlterhelt és alulterhelt pedagógusok százalékos aránya az iskolákban

Az igazgatók becslési átlaga, iskolai szint, N=107

Pedagógus terhelés méréke az iskolában

Iskolaszintű vizáza alapján, %

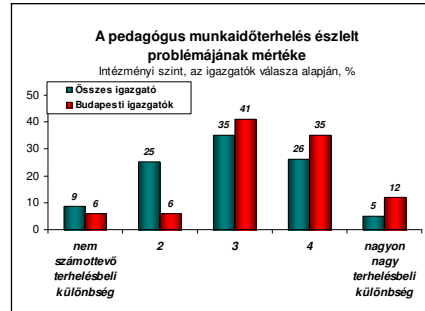

TÁRKI-TUDOK
Tudásmenedzselment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

Az iskolavezetés pedagógus munkaterheléssel kapcsolatos stratégiái/2

A budapesti iskolaigazgatók nemcsak átlagosnál nagyobb mértékű pedagógus túlterheltségről számoltak be, de az átlagosnál nagyobbak látják az iskolán belül az egyes pedagógusok munkaidő-terhelése közötti különbséget is.

TÁRKI-TUDOK ZRT.

TÁRKI-TUDOK
Tudásmenedzselment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

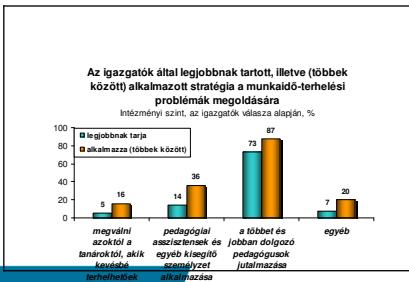
Megoldási stratégiák az iskolaigazgató részéről

A pedagógus munkaterhelés iskolán belüli egyenlőtlenségeit az iskolaigazgatók gyakran úgy próbálják csökkenteni, hogy bizonyos feladatokat nem annak delegálnak, aki erre leginkább alkalmas vagy képesített lenne.

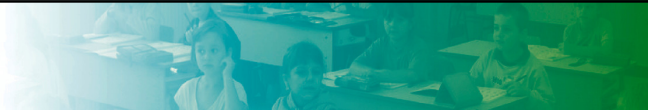
Az iskolaigazgatók háromnegyede a pedagógusok iskolán belüli munkaidő-terhelési problémák legjobb megoldási módjának azt tartja, ha a többet és jobban dolgozó pedagógusokat jutalmazza, többletmunkájukat anyagilag honorálja. Saját bevallásuk szerint nagy többségük (87%) ezt a módszert (is) szokta alkalmazni.

Viszonylag sokan, az érvényes választ adó igazgatók 20%-a említett „egyéb” módszert is a feszültségek megoldására. Ezek között első helyen szerepel a nyilvános dicséret - mint leginkább hatékony nem anyagi jellegű jutalmazási forma. Ugyanakkor voltak, akik „testhezállót”, önmegvalósítást elősegítő feladatokkal (is) ellensúlyozzák a többet teljesítő kollégáik teljesítményét, és egyes igazgatók asszisztens alkalmazásával jutalmazzzák a túlterhelt, és jól teljesítő kollégáikat.

Ugyanakkor adataink nem mutatnak összefüggést a legjobbnak tartott illetve alkalmazott módszerek, és az iskola jellemzői között. Az tehát, hogy a munkaidő-terhelési problémákat milyen módszerrel oldja meg az iskola, a lehetőségek határain belül alapvetően az iskolavezetéstől függ.

TÁRKI-TUDOK ZRT.

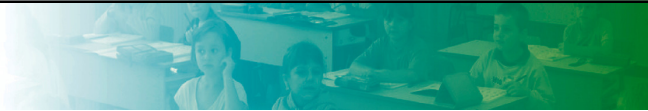

Konklúzió

Ma Magyarországon a közoktatás hatékonysági és eredményességi problémái közismertek. Ugyanakkor *minden olyan megoldás, ahol differenciálatlanul, az egyéni teljesítménytől függetlenül történik az ösztönzés vagy éppen korlátozás (lásd szétterített béremelés, vagy egységes óraszámemelés), nem oldja a rendszerben meglévő strukturális feszültségeket.*

Adataink azt mutatják, hogy *egyszerre létezik a pedagógusok körében a túlterheltség és alulterheltség, vagyis a pedagógusok munkaterhelése igen egyenlőtlen, mind az iskolák között, mind az iskolákon belül nagy eltéréseket tapasztalni.*

A hazai folyamatok azt mutatják, hogy *az elszámoltathatóság és az arra épülő szervezeti tanulás keretei még igazán alakultak ki, vagy ha csírájában igen, nem töltődtek meg igazi tartalommal. Az iskola mint szervezet sem igen kedvez a szervezeti tanulásnak.*

Javaslatok

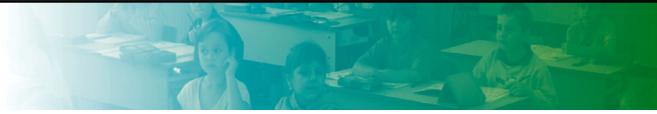
Pedagógus életpálya modell kialakítása, ahol hosszú távon és kiszámítható módon a szakmai konszenzus alapján megítélt teljesítmények függvénye a bérezés.

Ahhoz, hogy az igazgató valódi munkáltatóként tudjon működni, mind az ösztönző rendszer nagyobb rugalmassága, mind az igazgatók menedzseri kompetenciáinak fejlesztése, cselekvési terének bővítése szükséges.

Kiszámítható szabályozási környezet és a visszacsatolás biztosítása.

TARKI-TUDOK
Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

Köszönöm a figyelmet.

www.tarki-tudok.hu

TARKI-TUDOK ZRT.